

Vissenkom

Foto's: H.M.T.A. van Esch

De balie heeft baat bij een blik van buiten. Daarom vroeg de redactie dit jaar aan een buitenstaander met een wijde blik en scherpe pen om het Jaarcongres in Den Bosch (19 september jl.) te beschrijven.

Eva Maria Staal (pseud.) studeerde kort rechten, en werkte bij een handelsonderneming in defensiematerieel. Ze publiceerde verhalen over de wapenhandel in *Hollands Maandblad*. Haar eerste roman *Probeer het mortuarium* (uitgeverij Nieuw Amsterdam, 2007), over een wapenhandelaar en zijn assistente, kreeg de Schaduwprijs (voor het spannendste Nederlandstalige debuut) en de Lucy B. en C.W. van der Hoogt-prijs. Eva Maria Staal schrijft ook in *Hard Gras*, *Vrij Nederland* en *Koud Bloed*.

.....
Eva Maria Staal
schrijfster
.....

Een collega was voor zaken in Tsjetsjenië. Terwijl hij luisterde naar de minister van Defensie trapte iemand de deur van diens werk-kamer in. In drie seconden was de ruimte gevuld met plunderende politiemensen. Voor de ogen van mijn collega werden telefoon, computer, kleed en televisie geroofd. Zijne excellentie stond er nogal lullig bij, alsof je zo iets hier kon verwachten. 's Avonds vernam mijn collega hoe een voormalig bokskampioen en zijn geestelijk gehandicapte broer met hulp van het voltallige politiekorps een coup hadden gepleegd. Ze hadden de regeringsgebouwen moeiteloos ingenomen. Uiteindelijk trokken ze zich terug op verzoek van Rusland, dat hen aanraadde verstandig te zijn, anders zou het leger op hen worden afgestuurd.

In de winter van 2007 werd, in Pakistan, opperrechter Iftikhar Mohammad

Chaudry gevangengezet omdat hij weigerde nog langer de rechterhand te zijn van de machtige Pakistaanse elite waartoe ook ex-president Pervez Musharraf behoort.

Eén Jaguar

Beide voorvallen schieten me te binnen op weg naar het jaarcongres van de Nederlandse Orde van Advocaten 2008. Met als motto: *De advocaat, held van de rechtsstaat*. Daar mag ik rondlopen om er later over te schrijven. Omdat mores en jargon van balieleden mij vreemd zijn, heb ik een vriend bij me die de Zuidas net zo vaak bezoekt als zijn stamkroeg. Hij spiedt de parkeergarage af naar Jaguars of Saabs. Vindt welgeteld één Jaguar. Bovengronds wordt die matige score op stereotypen gecompenseerd door een stroom van pakken met stropdassen richting De Parade.

'Dossiers', zegt de vriend, als ik me verbaas over de omvang van de attaché-koffertjes.

We schuifelen het theater binnen, krijgen badges, gebak, koffie en raken vlak voor aanvang van de dekenrede in gesprek

met Serdar G. Ucar, van Forum, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling. Net als we nieuwsgierig informeren naar de vooroordelen waarmee sollicitanten met een multiculturele achtergrond te maken krijgen, moeten we de theaterzaal in. We beloven Serdar terug te komen.

De zaal loopt vol, men schudt beleefd handen. Iemand kijkt op zijn horloge, zegt: 'De borrel is om halfvijf.' Het zaallicht dooft. Algemeen deken Willem Bekkers krijgt het woord.

Trojka

Hij legt uit waarom de rechtsstaat geen statisch gegeven is, maar een abstract cultuurproduct dat telkens weer gereproduceerd en doordacht moet worden afhankelijk van wat zich aandient. Dat zo'n soort rechtsstaat floreert bij de gratie van de *trojkaverantwoordelijkheid* van rechter, officier van justitie en advocaat. Dat een advocaat pas een held is als hij offervaardig is en nobel.

De vriend mompelt: 'Urenschrijvers zijn het. Ik heb nog nooit een jurist horen zeggen: "Dit is onbehoorlijk".'

Bekkers hamert op het belang van die collectieve trojkaverantwoordelijkheid. Noemt namen van helden, die afgelopen jaar overleden: Volkerts van Dijk, Ben Ascher, Willem van Manen en Bert Quant. Dan, ernstig: 'De ramen staan open terwijl het stormt in de rechtsstaat.'

Er volgen filmpjes: *Toga op tournee*. Met een hangt die luchtige sfeer er weer en dat blijft zo als ladyspeaker Annemarie van Gaal zich afvraagt hoe je de beste advocaat selecteert: 'Ik heb tien jaar in Rusland gewoond. Daar is de beste advocaat degene die de grootste spierballen heeft. Hij steelt het dossier van de tegenpartij. Hij durft corrupt te zijn. Voor mij, als cliënt, is een advocaat pas een held als hij mijn zaak heeft gewonnen.'

Gelach.

Grote troep welwillende lieden

Annemarie van Gaal kondigt Harm Brouwer aan, voorzitter van het College van Procureurs. Ook hij heeft snel de lachers op zijn hand. Een held is volgens de Engelsen 'Just another coward who ran in the wrong direction'. Of op zijn brouweriaans: 'Iemand met ongekende fysieke bekwaamheden, die gedurfde dingen doet

ten behoeve van het algemeen belang.'

Brouwer is bezorgd over de rechtsbedeling. Hij vraagt zich af of strafrechtadvocaten door slim gebruik van de media een goede rechtspleging – en het publieke vertrouwen daarin – niet in de weg staan. Voor televisie op maat gesneden strafrecht – minder nuance, meer emotie en een veel hogere doorloopsnelheid – heeft weinig met daadwerkelijke rechtspleging te maken. Hij praat over de Schiedammer Parkmoord. Blijkt teleurgesteld in het gebrek aan zelfkritiek binnen de advocatuur. Hij constateert dat het OM het verschoningsrecht niet nauw genoeg nam bij afgetapte telefoongesprekken tussen verdachten en hun advocaten. Hij besluit met het uitspreken van zijn verlangen naar 'morele professionaliteit' bij zijn rechtsstaathelden.

Als Willy Thomassen, raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden, het podium betreedt, kijk ik om me heen. Een grote troep welwillende lieden. Dragen braaf badges. Luisteren aandachtig, maar kijken uit naar de lunch.

Samba dansen

Thomassen herijkt de eed. Ze vraagt zich af of de advocaat nog steeds een plicht heeft ten aanzien van de samenleving, of dat hij slechts de cliënt hoeft te dienen. 'Een goede advocaat bevecht de rechten van het individu op de rechterlijke macht.' Ze zegt nog meer zinnigs, maar nauwelijks is ze klaar of de Sonja Boekmanprijs moet worden uitgereikt.

Marc Blom van NautaDutilh neemt haar in ontvangst voor het beste *diversiteitsbeleid* van 2008. Annemarie van Gaal verspreekt zich tweemaal: 'NautaDulith'. Blom riposteert charmant. Hij stuntelt met de trofee: een opzichtige rode bol op een grijze sokkel. Applaus.

Van Gaal kondigt de laatste act voor de pauze aan: vier violisten. Hun spel is matig, maar ze zijn jong en hip. En het zijn meisjes, natuurlijk. Ze laten ons voor het eten de samba dansen. We deinen welwillend op de maat. Plots is het afgelopen.

Geen pistool

Op het damestoilet spreekt de vrouwelijke oud-burgemeester van Goirle me aan: 'Hoe vond u dat meidengroepje?' Ze vertelt over haar zoon, die advocaat is. Op

de gang stel ik haar voor aan de vriend, die projectontwikkelaar is. Ze beginnen een geanimeerd gesprek. Ik loop een rondje, drink een glas sap en eet twee broodjes garnaal. Er is een dringende reden om de strekking van de uitgesproken redes te overdenken. Lukt me niet. Omdat er zoveel te eten en te drinken en te keuvelen valt. Omdat het gezelschap zo onderhoudend is. Omdat er niemand is die een pistool tegen mijn slaap drukt en zegt: 'En nou verdomme nadenken over wat hier gezegd is, nadenken over hoe het verder moet met de rechtsstaat, anders schieten we je kapot.'

Ik zoek Serdar Ucar van Forum en vind hem op dezelfde plek als eerder. Hij overhandigt me een boekje: *Onverzilverd talent, hoogopgeleide allochtonen op zoek naar werk*. 'Er bestaan nog zoveel vooroordelen over multiculturele werknemers.' Het boekje mag ik houden.

De vriend is nog in gesprek met de burgemeester. Ze hebben niet gemerkt dat ik weg was. Zij neemt afscheid, mengt zich onder de bezoekers.

'Nuttig', zegt de vriend, 'een dagje vrij om te netwerken.'

Brommende mannen

We verhuizen naar een andere locatie om een sessie bij te wonen: *Beroepsethiek onder druk van commerciële prestatie*. Advocaat Pim de Vos stelt: 'Een advocaat moet een dieenaar van de rechtsstaat zijn.'

Weer dat godvergeten woord: *rechtsstaat*.

Volgens De Vos gaat het erom welke zaken je doet en hoe je die doet. Hij betreurt de enorme omzetsdruk binnen veel praktijken en mijmert over de tijd toen

inbreker Frans zich nog door hem liet bekeren tot een braverik. En ambtsbroeders zich nog collegiaal gedroegen.

De volgende spreker, Rob Geene, beweert dat de rechtsstaat dood is. Ik kijk om me heen om te zien of dat hard aankomt. Maar nee. Hij beweert dat als de patroon niet opvoedt er bij jonge advocaten geen ethische notie ontstaat: 'Dwing jongeren na te denken over fatsoen.'

Iemand uit het publiek noemt De Vos en Geene 'twee brommende oude mannen'. Geene en De Vos barsten, net als de toehoorders, vrolijk in lachen uit. Geen van hen dient de spreker van repliek. Hoe vlammend hun ingestudeerde betoog ook was, de fileermessen blijven veilig opgeborgen tijdens de publieke discussie. Zo blijft het een knusse samenkomst.

We lopen terug naar De Parade.

Ervaren vanuit hun standpunt

Flarden van de dag dwarrelen koersvast op hun plek. Ik denk na over de beslotenheid waarbinnen men vandaag elkaars functioneren aan de kaak heeft gesteld. Ongewild dringt het beeld van een glazen kom zich op. Rondjes zwemmende vissen, water happend, luchtballen uitwisselend, doof voor loerend gevaar van buitenaf, dat onbepaald blijft, ervaren vanuit hun standpunt.

Ik wil even naar het toilet, zoek de luwte, neem de trap achter in de foyer. Boven passeer ik een tentoonstelling: *Lawyers without rights, the fate of Jewish advocates in Germany and the Netherlands after 1933*. Ik bekijk de foto van een Nederlandse advocaat, tevens Jood.

Amandus Wolfsbergen werd vervolgd door nationaal socialisten. Per 1 mei 1941

mocht hij uitsluitend Joodse cliënten verdedigen. Dat ruïneerde zijn praktijk. In april 1944 werd hij gearresteerd en op transport gesteld. Via Westerbork belandde hij in Auschwitz. Hij overleed daar in november 1944, 41 jaar oud.

Met een schok besef ik dat de 'rechtsstaat' als onkwetsbaar bolwerk van onze beschaving een illusie is. Waarom heeft Amandus Wolfsbergen zich niet verweerd? Ontbrak het hem misschien aan argwaan – zoals in de jaren dertig zoveel Joden twijfel aan het functioneren van de rechtsstaat onkies, onwenselijk en onnodig vonden? Hij waande zich wellicht te veilig.

De rechtsstaat bood echter geen bescherming. De rechtsstaat bleek fragieler dan glas, brozer dan een eierschaal. En ze bezweek niet enkel onder destructieve krachten van buitenaf: juist de onwrikbaarheid van het geloof in vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit als peilers van de rechtsstaat, bracht deze van binnenuit aan het wankelen.

De Tsjetsjeense bokskampioen zou zich nooit geconformeerd hebben aan papieren afspraken die hem een moraal wilden opdringen. Hij zou zich het vege lijf gered hebben of het gevecht om het recht van de sterkste zijn aangegaan. Hij zou gedacht hebben: beter een levende lafaard dan een dode held.

Ik loop de rest van de foto's langs. Het is rustig hierboven. Beneden in de foyer wordt geborrelt. Ik vind wasbakken, koel mijn polsen. De vriend heeft een glas wijn en wat nootjes. We drinken. Halen onze jassen. De vriend praat voor twee. Ik zwijg. De beelden van de tentoonstelling spreken voor zich.